

V katerem razmerji stojijo določila zakona z dne 16. marca 1884., št. 36. d. z. z določilom § 953. o. d. z.?

G. Zakonita določila v prid upnikov, da bi se zadržala in v njih upnikom nevarnih in škodljivih nasledkih ovirala nekatera pravna djanja dolžnikov, bila so, kakor je v obče pripoznato, zelo pomankljiva. Mogoče je, da so zadostovala razmeram, kakoršne so bile ob času izdaje občnega državljanskega zakonika; da pa niso primerne za razmere, ki so se pozneje razvile, da je bil sodnik često primoran odobravati v nebo upijočo krivico, o tem pač nikakoršne dvombe več ni. Za sprejeto načelo, da naj se pravica glede izpodbijanja pravnih djanj v kolikor mogoče utesnuje, je bila gotovo merodajna okolnost, da se je tačas smatralo raztezanje te pravice nekako napadom na slobodo, ravnati svojevoljno s svojim imetjem, ki pristoji vsakemu. Temu stanju, ki je bilo — rekel bi skoraj — neznosno, napravil je konec zakon z dne 16. marca 1884., št. 36. d. z. Zakon ta ozira se na vse nastale terjatve glede varnosti prometa na eni strani in zatiranja nepoštenosti in lahkomiselnosti na drugi strani.

Pri vporabi tega novega zakona pa nastane vprašanje, v kaki razmeri da so ta nova določila, katera urejujejo pravico izpodbijanja, do zakonov, ki so že prej upnikom dajali

pravico, izpodbijati posamezna pravna djanja dolžnikov. To prašanje hočem še bolj precizno staviti tako. V kolikor je še dopuščeno vporabljati določilo § 953. o. d. z. tudi sedaj, ko je že stopil zakon o izpodbijanju v veljavo?

Preden se spuščam v razmotrivanje stavljenega prašanja zdi se mi umestno, omeniti v kratkem tudi dotična materialna zakonova določila.

§ 953. o. d. z. daje upnikom pravico nazaj terjati tista darila, s katerimi so prikrajšani upniki, kar jih je že ob času daritve bilo. Predpologe te pravice so: 1) da se je vršila daritev, 2) da je bilo vsled te daritve imetje darilca zmanjšano za toliko, da ne zadostuje v popolno poplačanje upnikov, 3) da je bil tožnik vže ob času daritve upnik, 4) da ima obdarjenec darovano reč ali nje vrednost še v posesti ali da jo je nepošteno iz posesti pustil. Nasprotno pa ne zahteva zakon nikakoršnega drugega hudobnega naklepa (dolus), sosebno ne namena, prikrajšati pravice upnikov; tudi ni treba, da je imel obdarjenec vednost o stanju imetja dariteljevega ali pa da bi celo moral vedeti, da je vsled daritve nastalo neprimerje mej imetjem in dolgovi dariteljevimi. Upnik se je zamogel poslužiti izpodbojne pravice brez ozira na okolnost, je-li dolžnik propadel v konkurz ali ne. Zakon je pa izpodbojno pravico tudi razširil in jo podelil poznejšim upnikom: to je upnikom, kar jih ob času daritve še ni bilo, pa le za slučaj, ko bi se zamoglo zoper obdarjenega kak zvijačni dogovor dokazati; n. pr. da bi daritelj in obdarjenec upnike z zvijačami pripravila k podalšanju kredita in se vèdela, kakor da bi bilo imetje, na katero se upniki za svoje terjatve zanašajo, še last dolžnika i. t. d. Zakon za preklic daritve ne določuje posebnega roka; velja toraj tu pravilo § 1478. o. d. z., po katerem nastopi zastaranje po preteklih 30 letih. Ta zakoniti rok se prične po mojem mnenji glede prejšnjih upnikov v momentu daritve, glede poznejših upnikov pa kakor hitro so njih terjatve pravno vtemeljene.

Po zakonu z dne 16. marca 1884., št. 36. o. d. z. pa so podvržena izpodbijanju 1) vse daritve ki jih je prezdolženec v poslednjih desetih letih pred odprtim konkurzom ali pred sodnim pognanjem izpodbojne pravice storil z na-

mero drugi stranki znano svoje upnike okvariti; 2) sploh vse neodplatne naredbe dolžnika storjene v zadnjem letu pred odprtim konkurzom ali sodnem pognanju izpodbojne pravice. Ta izpodbojna pravica ugasne, ako se ni v letu dni po odprtem konkurzu pognala; ako se godi izpodbivanje zunaj konkurza je moči podaljšati enoletni rok (primeri §§ 2., 3., 29., 30., 27., 33., l. cit.). Po § 44. l. cit. se upnik za izpodbojne pravice, ki so nastale pred odprtim konkurzom ne zamore več poganjati po dokončanem konkurzu. Obseg povrnitve in zamene (odškodovanja) določuje zakon po meri obogatitve, izvzemši slučaje, v katerih bi bila pridobitev ovrgljiva tudi kot odplatna ali pa, ko se je prejemnik itd. po nepoštenem iznebil posesti reči ali nje vrednosti (§§ 19. 27. l. cit.). Opomniti je še dvoje. Novi zakon znatno razširja v §§ 15. in 31. vrsto tistih oseb, proti katerim je kot pravnaslednikom ali pravojemnikom izpodbivanje dopustno; po o. d. z. nasprotno je pa izpodbivanje (§ 953.) le proti dedičem (univerzalnim naslednikom) obdarjenca dovoljeno. Določila novega zakona so tudi v tem bolj obsežna in širja, ker ne dopuščajo samo izpodbivanja daritev, ampak sploh vseh brezplačnih naredeb in ker je razloček mej prejšnjimi in poznejšimi upniki popolnoma odstranjen.

Glede našega vprašanja ima novi zakon v tretjem odstavku § 62. določilo, da izgube z dnem razglasitve svojo moč vsi na predmete novega zakona odnašajoči se zakoniti propisi, kolikor niso združni z njegovo vsebino.

S tem določilom vprašanje pač ni rešeno; to je le samo ob sebi umevno načelo, da v enem in istem predmetu ne morejo veljati dvojna, nasprotujoča si zakonita določila. Vprašanje, katero bom poskusil rešiti, važno je zaradi tega, ker utesnuje novi zakon izpodbivanje za vse slučaje na zdaj krajšo zdaj daljšo dobo, in s tem postavlja izpodbojni pravici v prid prometne varnosti časovne meje, katere so pri daritvah na enoletno dobo določene, nasprotno pa določilo § 953. take utesnitve ne pozna. Ako toraj izpodbojni upravičenec ne zadobi pravočasno vednosti o daritvi ali ko je od časa daritve do odprtega konkurza pretekla doba presegajoča eno leto, se po novem zakonu izpodbojna

pravica pognati ne zamore, pač pa bi bilo izpodbijanje po § 953. o. d. z. še mogoče.

Nedvomljivo je pač, da je določilo § 953. vporabljeni, kadar gre za izpodbijanje pravnega čina, ki je bil storjen pred dnevom, katerega je novi zakon v veljavo stopil. Za ta slučaj je tudi brez pomena, da se upravičenec svoje pravice posluži še le potem, ko je zadobil veljavo novi zakon. To določuje zakon izrečno v prvem odstavku § 52. To je tudi pripoznalo najvišje sodišče v več razsodbah, ter svoje razloke vtemeljilo na načela § 953. Tu zamore le nastati vprašanje, je-li so za taki pravdni slučaj tudi vporabljeni procesualni propisi novega zakona. Menzel v svojem spisu „Anfechtungsrecht der Gläubiger nach österreichischem Rechte (Hölder 1886) trdi sicer, da so civilno pravdni propisi novega zakona pač tudi pri poganjanju tistih pravic vporabljeni, ki se opirajo na § 953. o. d. z., seveda le pod uvetom, da se je pravda pričela še le po 25. marcu 1884. Pa že besede, ki jih rabi Menzel, so nekako dvomljive, kakor da on sam ni prepričan o istinitosti svoje trditve. Pogrešamo tudi sploh vtemeljevanje postavljenega načela. Brž ko ne se trditve opira na to, da so civilnopravdni propisi javnopravne narave in jih je toraj vporabljeni takoj pri razsojevanju pravnih slučajev, brez ozira, so se li slučajji vršili pred veljavo novih določil, ali pozneje. Temu dokazivanju nasproti pa moram poudarjati, da pri izpodbijanju na temelju § 953. ne gre za izpodbojno pravdo v zmislu novega zakona, ampak da gre le za preklic daritve, da je na dalje tudi iz zakonovih besed (oddelek III. novega zakona) razvidno, da so procesualna določila uvrstena v omenjeni oddelek le vporabljiva pri pravnih, ki se naslanjajo na novi zakon. Za pravde, ki so vtemeljene v § 953. o. d. z., bodo toraj veljala splošna procesualna določila, nikakor pa ne propisi §§ 46. in sled. novega zakona.

Bolj dvomljiva pa je rešitev vprašanja, sme se li izpodbojni upravičenec sklicavati na določilo § 953. tudi glede takih daritev, ki so se vršile ob času, ko je bil novi zakon že veljaven?

Nagibi, ki so pridani zakonovemu načrtu, se izrazijo o tem kratko tako, da spada določilo § 953. tudi v vrsto onih zakonov, katerih vsebina ni združna z novim zakonom. Razlogov, zakaj da ni združnosti, pa iščemo zaman. Tudi Steinbach se v svojem komentarju o novem zakonu zadovoljuje s citiranjem omenjenih motivov. Menzel (l. c.) izra-
zuje se tako-le: Izpodbojna obveza nastane le na podlagi uvetov normiranih v izpodbojnem zakonu. Zakon hoče ta predmet očitno vrediti enotno in izključljivo. § 953. o. d. z. je toraj vsled izpodbojnega zakona razveljavljen. Nasprotno je pa člen 259. trg. zak. še zmeraj veljaven, ker je tu upniku podeljena pravica proti tihemu družabniku po svoji strukturi sicer z izpodbojno pravico v sorodu, nikakor pa ne identna. Razveljavljenje člena 259. bi pomenilo: Za naprej so v tem členu navêdeni pravni čini le pod uveti novega zakona izpodbijanju podvrženi. Propis čl. 259. naslanja se pa ravno na naravo tihe družbe; ta propis nima ničesar opraviti s tako zvanim materijelnim konkurzom in z vstavljjenjem plačila ali pa z vednostjo o teh dogodkih. Pač tudi ni bil namen z novim zakonom prenarajati posebni pravni institut „tihe družbe“. Kar se najde o našem vprašanju v Stubenrauchovem komentarju (4. izdaja) je nejasno. Načrt, ki ga je vlada izdala leta 1875. določuje v § 39., da se razveljavijo vsa zakonita določila, katera niso združna z vsebino novega zakona, posebno pa § 953. o. d. z.

Pravosodje najvišega sodišča se do zdaj, kolikor je meni znano, s tem vprašanjem ni bavilo.

Narložje bomo vprašanje rešili, ako uvažamo nasledke, ki bi nastali v slučajih nadalnje veljavnosti § 953 o. d. z. Ozirati se je treba na dva primerljeja: 1) Kridatar ali sploh dolžnik storil je daritev v zadnjem letu pred odprtim konkurzom ali pred pognanjem izpodbojne pravice; 2) daritev se je vršila pred dobo omenjeno pod 1.

V prvem slučajih bode izpodbojni upravičenec (oskrbnik konkurzne mase ali pa upnik) dal prednost izpodbijanju na podlagi novega zakona, kajti dokazivanje in ocenitev dokazov ste bolj slobodne, učinki novega zakona so tudi širši in je razven tega spodbijanje proti večjemu krogu oseb

dopustno. Ako pa domnevamo, da določilo § 953 ni razveljavljeno, bilo bi upravičencu na njegovo voljo dano svojo zahtevo tudi opirati na § 953. Upnik bi toraj imel pravico voliti mej dvema tožbama. Te tožbe pa so gledé predpolog, gledé dokazov in postopanja sploh, kakor tudi gledé učinkov različne. Izpodbojni upravičenec bi toraj moral v tožbi (ugovoru f, § 16. izdpodb. zak.) izreči, je-li stavi svojo zahtevo na podlagi § 953. ali na podlagi novega zakona — kajti drugače bi moral sodnik pravični slučaj razsojevati po obeh zakonih in nastalo bi vprašanje, katero zakonito določilo bi upravičencu bolj ugajalo. To pa po zakonih navadne logike, kakor tudi po normah civilnega postopka ne more biti dopustno. Reči moramo tedaj, da za ta prvi slučaj oba zakona ne moreta veljati drug zraven drugega, ker določujeta oba isti predmet, ker so določila novega zakona širja in ker bi nastopili konflikti pri istočasni vporabi obeh zakonov. To mnenje je nekako podpirano po določbi § 44. novega zakona.

Bolj dvomljiva se mi dozdeva rešitev našega vprašanja v drugem slučaju. Ko bi določilo § 953. tudi veljalo še sedaj, mogoče bi bilo upniku potezati se za izpodbojno pravico tudi še po preteku enoletne dobe, na katero utesnuje novi zakon izpodbijanje. Novi zakon ima po svojem bistvu in svoji poglavitni svrhi namen, poboljšati stanje upnikov, kateri so bili po prejšnjih zakonih — skoro da ne popolnoma — dobri ali slabi volji dolžnikov izročeni; novi zakon daje priložnost proglasiti upnikom nasproti neveljavnim cele vrste pravnih opravil, ki nameravajo fiktivno ali pa tudi istinito otujiti premoženje dolžnikovo in vzeti upnikom priložnost segati na to premoženje. V obče se je pripoznalo, da tesni pravni leki, ki so jih podajali zakoni proti takim započetjem dolžnikov, nikakor ne zadostujejo, da se ne vjemajo z zahtevami prava, da je treba rešiti to prašanje na širjej in bolj pravičnej podlagi. Od vseh kompetentnih strani se je terjalo da bi se z vsemi zakonitimi sredstvi zaprečili nedostatki, katere je na dan spravila obrtna praksa. Misliti se more tedaj, da novi zakon nikakor ni hotel utesnjevati prejšnjih zakonitih določil, ampak da namerava upnikom podajati večjo varnost, obračati na nje večjo skrb. Zdi se toraj tudi

mnenje opravičeno, da z novim zakonom določilo § 953. o. d. z., v kolikor je upnikom bolj ugodno, ni razveljavljeno, da je toraj dopustno vporabljeni ga v našem drugem slučaju. Akoravno se to mnenje dozdeva na prvi pogled popolnoma opravičeno, mislim vendar, da ga ni moči s tehtnimi razlogi podpirati in da se le nasprotno mnenje vjema z zakonitimi določili. Povdarjati je namreč, da je bistvo in svrha tožbe opirajoče se na § 953. o. d. z. in tožbe na podlagi novega zakona eno in isto; obe tožbi merite na to, da se upnikom nasproti proglasi, da daritev nima pravne moči; v tem zmislu imenovati je tožbo iz § 953. o. d. z. tudi izpodbojno tožbo. §§ 1. in 28. novega zakona določujeta, da je od veljavnosti tega zakona naprej moči izpodbijati pravna djanja po meri določil 1. in 2. oddelka. Iz teh jasnih besed je pač sklepati, da se smejo gledé izpodbijanja pravnih opravil namerajočih okratenje upnikov vporabljeni le določila novega zakona (izvzemši slučaj § 52. alineja 1.) Tudi iz motivov pridjanih vladnemu načrtu zakona je razviditi, da je časovna utesnitev izpodbojne pravice potrebna za varnost prometa. Po nasprotnem mnenji bi imeli na eni strani zakon, ki zabranjuje izpodbijanje djanj vršivših se pred več kot enim letom, na drugi strani pa določilo § 953, ki tako izpodbijanje dopušča. Nastala bi toraj tako zvana antinomija, ki jo zamoremo odpraviti le tem potom, da odrekamo § 953. veljavo glede tistih daritev, ki so bile storjene po 25. marcu 1884. Nastalo bi tudi nasprotje mej določili §§ 1., 27., 30., 44. novega zakona, ako bi § 953. pripisovali daljno veljavnost in tako smemo tudi reči, da se določilo § 953. ne strinja z določili novega zakona (§ 52. alin. 3). Bilo bi morebiti bolj umestno določiti daljši rok za izpodbijanje daritev; pa tudi temu nasproti moram povdarjati, da bode za večino slučajev mogoče izpodbijati daritev tudi po §§ 2. in 29. novega zakona in da je sodnik pri ocenjevanji okolnosti oproščen spon dokazne teorije in toraj veliko lažje presodi, so li uveti §§ 2. in 29. dokazani.

